

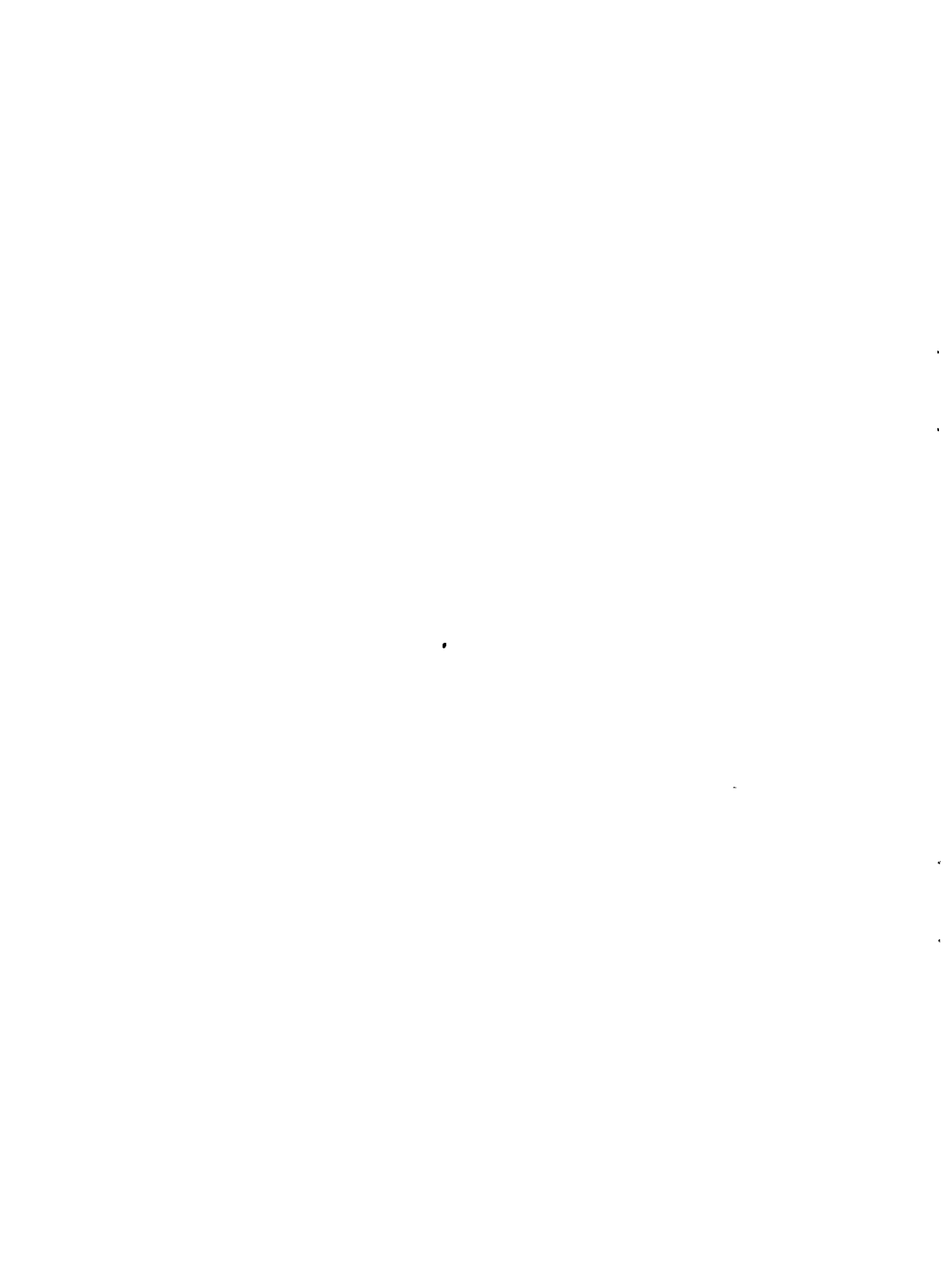
HET GEHECHTHEIDSBIOGRAFISCH INTERVIEW

Nederlandse vertaling en bewerking van het
Adult Attachment Interview

M.H. van IJzendoorn
M.J. Bakermans-Kranenburg
A. van Busschbach
M.W.E. Lambermon
S.N. van Rijsoort
C. de Rooter
M.S. de Wolff
H.A. Zwart-Woudstra
M.T. Zwinkels

Centrum voor Gezinsstudies
Vakgroep Algemene Pedagogiek
Rijksuniversiteit Leiden

Juli 1991

Inhoud

Voorwoord	5
Gehechtheidsbiografisch Interview	7
Het opnemen en uittypen van het Gehechtheidsbiografisch Interview	15

Voorwoord

Sinds enkele jaren wordt aan de vakgroep Algemene Pedagogiek van de Rijksuniversiteit te Leiden intensief onderzoek verricht naar de validiteit en betrouwbaarheid van het Adult Attachment Interview, ontwikkeld door Mary Main en haar collega's in Berkeley (George, Kaplan & Main, 1985). Het oorspronkelijke engelstalige instrument is vertaald en in de loop der jaren op grond van onze interview-ervaringen met Nederlandse ouders uit zeer diverse sociaal-economische milieus bijgesteld. Het Gehechtheidsbiografisch Interview is hiervan het resultaat.

Er is enige training nodig voor een adequate toepassing van het interview. De interviewers dienen niet alleen het interview zelf aan den lijve te hebben ervaren alvorens het anderen voor te leggen, ze moeten ook oefeninterviews afnemen en hun verrichtingen op cassetteband of - beter nog - videoband vastleggen. Feedback van ervaren interviewers is dan noodzakelijk omdat vorm en inhoud van het Gehechtheidsbiografisch Interview nogal afwijken van de gebruikelijke interviews voor onderzoeks- of klinische doeleinden.

Het interview wordt gecodeerd op basis van het engelstalige codeersysteem van Main en Goldwyn (1985-1991). Dit codeersysteem is dermate ingewikkeld dat een training van meerdere weken noodzakelijk is. Main en Hesse verzorgen jaarlijks enkele workshops met als doel de deelnemers een eerste inzicht te geven in het codeersysteem. Het coderen dient vervolgens intensief geoefend te worden voordat de intercodeur-betrouwbaarheid kan worden bepaald. Main en Hesse beschouwen een betrouwbaarheidsbepaling op basis van 30 interviews een voorwaarde voor het coderen van interviews. Het is onze ervaring dat de fase van training en betrouwbaarheidsbepaling minstens een jaar duurt.

Er is waarschijnlijk geen arbeidsintensiever instrument in de gedragswetenschappen voorhanden dan het Gehechtheidsbiografisch Interview. We moeten het gebruik van het interview voor projecten van korte duur dan ook afraden. Het instrument is dus ongeschikt voor toepassing in onderzoekspractica en andere onderdelen van een academische studie. Het Gehechtheidsbiografisch Interview staat garant voor een jarenlange studievertraging!

Desalniettemin hopen we dat ook in Nederland meerdere onderzoeksgroepen het Gehechtheidsbiografisch Interview zullen gaan gebruiken. Onze eerste onderzoeksresultaten zijn veelbelovend (Van IJendoorn et al., 1991) en ook uit het buitenland komen goede berichten over de bruikbaarheid van het instrument voor de beantwoording van interessante gehechtheidstheroretische vragen (voor een overzicht:

Van IJzendoorn & De Ruiter, 1991). Ons werk aan het Gehechtheidsbiografisch Interview werd in het kader van een pionierssubsidie ondersteund door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

M.H. van IJzendoorn

Referenties

George, C., Kaplan, N., & Main, M. (1985). *The Berkeley Adult Attachment Interview*. Unpublished protocol, Department of Psychology, University of California, Berkeley.

Main, M., & Goldwyn, R. (1985/1991). *Adult attachment scoring and classification system*. Unpublished manuscript, Department of Psychology, University of California at Berkeley.

Van IJzendoorn, M.H., Kranenburg, M.J., Zwart-Woudstra, H.A., van Busschbach, A.M. & Lambermon, M.W.E. (1991). Gehechtheid over meer generaties. De gehechtheid van de ouder, de gehechtheid van het kind en diens sociaal-emotionele ontwikkeling. *Kind en Adolescent*, 12, 87-97.

Van IJzendoorn, M.H., & de Ruiter, C. (1991). Opvoedingsstijlen: overdracht van generatie op generatie. *Gezin*, 3, 89-104.

Gehechtheidsbiografisch Interview

Opening

In dit interview wordt gevraagd naar herinneringen van vroeger thuis en soms ook over het heden. Het interview zal ruim een uur duren; bij sommige geïnterviewden wat langer, bij anderen wat korter. Er zijn vragen, waarbij u best diep in uw herinneringen zult moeten graven. Neemt u daar vooral rustig de tijd voor.

-
-
- 1 Om te beginnen wil ik u vragen of u me wat wegwijs kunt maken in uw vroege gezinssituatie. Misschien kunt u vertellen waar u geboren bent, of u broers en zussen had, of u wel eens verhuisd bent en hoe vroeger bij u thuis de kost verdiend werd.**
Wacht af wat de respondent gaat vertellen, herhaal eventueel een (sub-)vraag.
- 1a Woonden er nog anderen bij u thuis dan uw ouders en broers en/of zussen?**
- 1b Hebt u uw grootouders gekend?**
Bij bevestigend antwoord: **Heeft u veel contact met ze gehad?**
Bij vroeg overlijden: **Hoe oud was uw vader/moeder toen, weet u dat? En heeft hij/zij u veel verteld over die grootvader/-moeder?**
- 1c Uw broers en zussen, wonen die nog in de buurt of is iedereen nogal verspreid gaan wonen?**

-
-
- 2 Ik zou graag willen dat u probeert een beschrijving te geven van de relatie die u had met uw ouders toen u nog klein was. Zoudt u zo vroeg mogelijke herinneringen willen ophalen? We denken aan de eerste tien jaar.**
Bij stagnatie (als bijvoorbeeld de respondent vraagt wat je precies bedoelt): **Ik zal de vraag nog eens herhalen. Er volgt een letterlijke herhaling.**
Als een beschrijving van een gebeurtenis zonder leeftijdsaanduiding is gegeven: **Kunt u zich herinneren hoe oud u toen ongeveer was? of: Hoe oud was u toen ongeveer?**

---

3 Nu zou ik u willen vragen vijf kenmerken of typeringen te kiezen voor de relatie die u als klein kind met uw moeder had. Ik denk dan weer aan de eerste tien jaar.

Als een stilte valt: **Ik kan me voorstellen dat dat moeite kost, neem er rustig de tijd voor.**

Bij stagnatie: **Ik zal de vraag nog een keer herhalen. Een letterlijke herhaling volgt. Eventueel: Zegt u maar wat zo bij u opkomt.**

Bij stagnatie na enkele, maar minder dan vijf kenmerken: **We hebben er nu.. (juiste aantal). Ik stel voor dat we deze even bespreken en dan komen er misschien nog wel meer bij u boven.**

3a U gebruikte het woord/de uitdrukking .. (genoemde typering) als typering voor de relatie met uw moeder. Kunt u zich daarbij een bepaalde gebeurtenis, een bepaald voorval herinneren? Het gaat weer om een voorval uit de eerste tien jaar.

Als i.p.v. een typering een omschrijving is gegeven (bijvoorbeeld: ze ging conflicten altijd uit de weg), dan wordt deze beschrijving overgenomen.

Als een beschrijving zonder leeftijdaanduiding is gegeven: **Kunt u zich herinneren hoe oud u toen ongeveer was? of: Hoe oud was u toen ongeveer?**

De genoemde typeringen (opgeschreven als geheugensteun) worden zo één voor één onder de loupe genomen. Als minder dan vijf typeringen werden genoemd: **We hebben er nu ... (juiste aantal) gehad. Zijn u intussen misschien nog meer typeringen te binnen geschoten?** Als de respondent er niet meer weet, hoeft u niet te blijven aandringen; minder dan vijf is dan akkoord.

---

4 Nu zou ik u willen vragen vijf kenmerken of typeringen te kiezen voor de relatie die u als klein kind met uw vader had. Ik denk dan weer aan de eerste tien jaar. Neemt u ook hier rustig de tijd voor.

Bij stagnatie na enkele, maar minder dan vijf kenmerken: **We hebben er nu ... (juiste aantal). Ik stel voor dat we deze even bespreken en dan komen er misschien nog wel meer bij u boven.**

4a U gebruikte het woord/de uitdrukking ... (genoemde typering) als typering voor de relatie met uw vader. Kunt u zich daarbij een bepaald voorval herinneren? Hierbij gaat het ook weer om een voorval uit de eerste tien jaar.

Als i.p.v. een typering een omschrijving gegeven is (bijvoorbeeld: hij ging

konflikten altijd uit de weg), dan wordt deze beschrijving overgenomen in de vraag.

Als een beschrijving zonder leeftijdaanduiding is gegeven: **Kunt u zich herinneren hoe oud u toen ongeveer was? of: Hoe oud was u toen ongeveer?**

De genoemde typering (opgeschreven als geheugensteun) worden zo één voor één onder de loupe genomen. Als minder dan vijf typeringen werden genoemd: **We hebben er nu ... (juiste aantal) gehad. Zijn u intussen misschien nog meer typeringen te binnen geschoten?** Als de respondent er niet meer weet, hoeft u niet te blijven aandringen; minder dan vijf is dan akkoord.

5 Tot welke ouder voelde u zich het meest aangetrokken?

5a Waarom?

5b Als de respondent inderdaad een keuze voor vader of moeder heeft gemaakt: **Waarom heeft u dat gevoel niet met uw vader/moeder (andere dan genoemde ouder)?**

6a Als u emotioneel overstuur was toen u klein was, wat deed u dan? Wacht het antwoord af. Kunt u dat illustreren met een specifiek voorval?

6b Kunt u zich herinneren wat er gebeurde als u zich had bezeerd? Wacht het antwoord af. Kunt u zich een specifieke gebeurtenis herinneren?

6c Was u ooit ziek toen u klein was? Wacht het antwoord af. Herinnert u zich wat er dan gebeurde?

Als dat nog niet ter sprake is geweest:

6d In de situaties die u net beschreven hebt, was er dan ook veel lichamenteel contact met uw ouders? Als het antwoord bevestigend, maar zeer kort is: **Kunt u dat beschrijven?**

6e Als u zich had bezeerd of ziek was of overstuur was speelde uw ... (niet of minst genoemde ouder, meestal vader) dan ook een rol? Wacht het antwoord af. Was er dan ook sprake van lichamenteel contact? Als het antwoord kort bevestigend is: **Kunt u dat beschrijven?**

---

7 **Wat is uw vroegste herinnering van een keer dat uw ouders er niet waren of dat u niet bij hen was?**

Bij kort, ontkennend antwoord: **Ik denk bijvoorbeeld aan logeren of zo.**

7a **Hoe reageerde u daarop?**

7b **En hoe reageerden uw ouders daarop?**

7c **Is er nog een andere scheidingservaring die u zich nog goed kunt herinneren? Als een beschrijving zonder leeftijaanduiding is gegeven: Kunt u zich herinneren hoe oud u toen ongeveer was? of: Hoe oud was u toen ongeveer?**

---

8 **Hebt u zich als klein kind ooit afgewezen gevoeld door uw ouders? Natuurlijk zoudt u zich, nu terugkijkend, kunnen realiseren dat het geen echte afwijzing was, maar wat ik probeer te vragen is of u zich herinnert zich ooit afgewezen te hebben gevoeld in uw kinderjaren.**

Bij bevestigend antwoord:

8a **Wat was de eerste keer dat u zich afgewezen voelde?**

8b **Hoe oud was u toen?**

8c **Hoe reageerde u op die afwijzing?**

8d **Waarom denkt u dat uw ... (genoemde ouder) zoiets deed?**

8e **Denkt u dat uw ... (genoemde ouder) zich realiseerde dat hij/zij u afwees?**

---

9 **Dreigden uw ouders u ooit met wat dan ook; wellicht om u te straffen, of misschien alleen maar als grapje?**

Bij stilte of als uitnodigende toelichting: **Sommige mensen hebben ons bijvoorbeeld verteld dat hun ouders hen dreigden in de steek te laten of hen van huis weg te sturen. Herinnert u zich ook zoiets?**

Bij bevestigend antwoord:

9a **Hoe oud was u toen?**

- 9b **Gebeurde dat vaker?**
- 9c **Kunt u zich herinneren wat u toen voelde?**
- 9d **Hebt u het gevoel dat die ervaring u nu als volwassene nog beïnvloedt?**
-
-

10 **Enkele geïnterviewden hebben herinneringen aan een vorm van mishandeling. Is u ooit zoiets dergelijks overkomen; of bij één van de anderen in het gezin?**

Bij bevestigend antwoord:

- 10a **Hoe oud was u toen?**
- 10b **Kunt u zich herinneren wat u toen voelde?**
- 10c **Zijn uw gevoelens daarover veranderd in de loop der jaren?**
- 10d **Hebt u het gevoel dat die ervaring u nu als volwassene nog beïnvloedt?**
-
-

11 **Was u als kind wel eens angstig of ongerust?**

Bij bevestigend antwoord:

- 11a **Hoe oud was u toen?**
- 11b **Kunt u zich herinneren wat u toen voelde?**
- 11c **Indien relevant: Hoe reageerden uw ouders daarop?**
- 11d **Hebt u het gevoel dat die ervaring u nu als volwassene nog beïnvloedt?**
-
-

12 **Hoe denkt u dat de ervaringen die u als kind met uw eigen ouders hebt opgedaan u als volwassene hebben beïnvloed?**

- 12a **Zijn er bepaalde ervaringen van vroeger thuis die naar uw gevoel een belemmering zijn geweest in uw ontwikkeling?**
- 12b **Beïnvloeden die ervaringen van vroeger thuis ook de aanpak van uw eigen kind?**

---

13 **Waarom denkt u dat uw ouders zich gedroegen zoals ze deden, tijdens uw kinderjaren?**

---

14 **Waren er in uw kinderjaren andere volwassenen dan uw ouders met wie u zich sterk verbonden voelde?**

---

15 **Heeft u in uw kinderjaren een persoon verloren met wie u zich sterk verbonden voelde; bijvoorbeeld een ouder, een broer of zus, of iemand buiten de familie?**

Stel deze vraag letterlijk. Als het antwoord ontkenkend is, terwijl eerder in het interview een sterfgeval gebleken is, refereer daar dan pas aan als het antwoord gegeven is: **U vertelde dat ... (genoemde persoon) was overleden.**

Bij bevestigend antwoord:

15a **Hoe oud was u toen ... (genoemde persoon) overleed?**

15b **Kunt u me iets over de omstandigheden vertellen, was het overlijden plotseling of eigenlijk wel verwacht?**

15c **Kunt u zich herinneren hoe u reageerde en wat u toen voelde?**

Als dat al niet verteld is:

15d **Bent u naar de begrafenis geweest?**

Zo ja: **Wat betekende dat voor u?**

15e **Zijn uw gevoelens over dit overlijden veranderd in de jaren erna?**

Bij een nabij familielid (ouder of broer/zus):

15f **Wat was volgens u het effect ervan op het gezin en hoe veranderde dat in de jaren erna?**

15g **Had dit verlies volgens u gevolgen voor uw persoonlijkheid als volwassene?**

15h **Heeft het ook invloed op de aanpak van uw eigen kind?**

15i **Heeft u als kind nog iemand anders verloren met wie u zich sterk**

verbonden voelde? Zo ja, dan de doorvragen 15a-15h ook over dit overlijden stellen.

16 Zijn er ná uw kinderjaren geliefde personen overleden?

Bij bevestigend antwoord:

16a Hoe oud was u toen ... (genoemde persoon) overleed?

16b Kunt u me iets over de omstandigheden vertellen, was het overlijden plotseling of eigenlijk wel verwacht?

16c Kunt u zich herinneren wat u toen voelde?

Als dat al niet verteld is:

16d Bent u naar de begrafenis geweest? Zo ja: Wat betekende dat voor u?

16e Zijn uw gevoelens over dit overlijden veranderd in de jaren erna?

16f Had dit verlies volgens u gevolgen voor uw persoonlijkheid als volwassene?

16g Heeft het ook invloed op de aanpak van uw eigen kind?

Als meer overledenen zijn genoemd, de doorvragen 16a-16g ook m.b.t. hun overlijden stellen.

Als één overleden persoon is genoemd:

16h Is er tijdens uw volwassenheid nog een geliefde persoon overleden? Zo ja: dan de doorvragen 15a-15g ook over dit overlijden stellen.

Ik kom weer even terug op de relatie met uw ouders.

17a Is er veel veranderd in de relatie met uw moeder; ik bedoel vanaf ongeveer uw tiende jaar tot ... (u het huis uitging/het moment van haar overlijden)?

17b En is er veel veranderd in de relatie met uw vader; ook vanaf uw jeugd tot ... (u het huis uitging/het moment van zijn overlijden)?

---

18 **Hoe is uw relatie met uw ouders nu, als volwassene?**

Ik stap nu even over op een ander onderwerp.

19 **Zijn er diepgaande relaties verbroken voor u uw huidige partner leerde kennen?**

Bij bevestigend antwoord:

19a **Hoe oud was u toen?**

19b **Kunt u zich herinneren wat u toen voelde?**

19c **Is dat gevoel veranderd in de jaren daarna?**

19d **Had het eindigen van die relatie gevolgen voor uw persoonlijkheid?**

Ik stap nu weer even over op een ander onderwerp.

20a **Wat voor gevoel heeft u als u ... (naam kind) achterlaat?**

Bij stagnatie (als bijvoorbeeld de respondent vraagt wat je precies bedoelt):
Ik zal de vraag nog eens herhalen. Er volgt een letterlijke herhaling.

20b **Maakt u zich wel eens zorgen over ... (naam kind)?**

---

21 **Als u drie wensen mocht doen voor ... (naam kind) voor over twintig jaar, wat zou u dan wensen? Ik denk ook aan het soort toekomst dat u zou wensen voor ... (naam kind). Denk er maar rustig over na.**

22a **Is er iets bepaalds waarvan u het gevoel hebt: dat heb ik nou vooral geleerd uit mijn ervaringen als kind?**

22b **Wat zou u hopen dat ... (naam kind) leert van de opvoeding die u hem/haar geeft?**

Dit was het. Nu zou ik u nog een aantal vragen willen stellen over het interview zelf.

Het opnemen en uittypen van het Gehechtheidsbiografisch Interview

Het Gehechtheidsbiografisch Interview (GBI) is een gestructureerd interview, ontwikkeld door Carol George, Nancy Kaplan en Mary Main (1985). Het interview bevat ongeveer 18 standaardvragen met standaard follow-up vragen of "doorvragen". Het interview concentreert zich op gezinsrelaties; de cassetteband, de diskette en de uitdraai moeten dus als zeer vertrouwelijk materiaal behandeld worden.

Het interview dient te worden opgenomen met de beste apparatuur die beschikbaar is. Het is het beste als de interviewer en de respondent een microfoon hebben, zodat ze beiden duidelijk te verstaan zijn. Vóór elke sessie moet de interviewer de apparatuur testen. Dit wordt gedaan door op de gebruikelijke wijze te proberen iets op te nemen (bijv. 'test.. test'), terwijl de interviewer de posities inneemt die zowel door de respondent als door de interviewer zelf zullen worden ingenomen. Het is verstandig om ook houdingen aan te nemen die de respondent zou kunnen aannemen die voor de opname niet zo ideaal zijn (bijvoorbeeld een erg onderuitgezakte houding), en om op gedempte toon te spreken (het stemvolume van de respondent kan afnemen op sommige momenten tijdens het interview).

Zodra de interviewer er zeker van is dat de apparatuur werkt, moet de datum, de tijd, de naam van de interviewer en het identificatienummer van de respondent worden ingesproken op de band en worden ingevuld op het etiket van de cassette. De onderzoeker zal degene die de interviews uittipt laten weten of en waar deze informatie in het transcript moet worden opgenomen.

Gemiddeld duurt het ongeveer een uur om het GBI af te nemen, sommige interviews duren echter slechts 40 minuten, andere meer dan twee uur. De interviewer moet opletten wanneer de eerste kant van de cassette afloopt. Als het haar beurt is om te spreken, moet het interview beleefd onderbroken worden om de cassette om te draaien voor deze stopt (dit kan vermeden worden door apparatuur met een 'auto-reverse' te gebruiken). Anders kan de respondent van haar stuk gebracht worden door deze onderbreking van de vertrouwelijkheid van het interview (vaak is de cassette afgelopen midden in de bespreking van het overlijden van voor de respondent belangrijke personen) en de onderzoeker mist dan essentiële informatie. De interviewer moet ook voorbereid zijn op de mogelijkheid dat een tweede cassetteband nodig is.

Het Gehechtheidsbiografisch Interview wordt woordelijk uitgetipt, inclusief

spraakproblemen en versprekingen van de kant van de interviewer en de respondent. Alleen in de uiteindelijk uitdraai brengt de typist veranderingen aan om de vertrouwelijkheid van het materiaal te waarborgen. Elk woord dat gezegd wordt, zowel door de interviewer als door de respondent, moet precies uitgetypt worden, dus ook gestotter (ze kwam uit Gro-Groningen), blijken van instemming of verschil van mening (mmm-hm, Groningen) en stopwoorden (ze kwam uit eh, eh Groningen).

Voordat de typist aan het eerste transcript begint, moet zij de aanwijzingen voor het interview verscheidene keren doorlezen.

Bovendien kan de onderzoeker voor wie de typist werkt, haar vertrouwd maken met de opzet en de doelstellingen van de analyse van het interview. Het is belangrijk om te weten dat bepaalde scores afhangen van een nauwkeurige weergave (zoals bijvoorbeeld de scores voor gepreoccupeerde woede, voor passiviteit van gedachtenprocessen en de score voor coherentie van het transcript). Omdat het interview opgevat wordt als een dialoog tussen twee gesprekspartners (meer dan als een verhaal geproduceerd door één persoon), en omdat versprekingen van de kant van de geïnterviewde de basis zijn voor aspecten van de scoring (zie hierboven), is een nauwkeurige weergave noodzakelijk.

Tegenwoordig is ook de analysemethode meer systematisch uitgewerkt dan vroeger het geval was (bijvoorbeeld: aantekeningen over mogelijke ervaringen worden aan de linkerkant van de tekst geplaatst, over de 'state of mind' aan de rechterkant), en dit leidt tot bepaalde eisen aan de lay-out (zie later).

De volgende instructies moeten in acht genomen worden bij het uittypen van het interview. Verondersteld wordt dat het transcript uitgewerkt wordt met behulp van een computer.

De vertrouwelijkheid van het materiaal

Alle namen, plaatsen en verwijzingen naar etnische afkomst zoals die worden beschreven door de respondent worden eerst in het verslag opgenomen. Na het uittypen van het volledige interview, gebruikt de typist de zoek- en vervangfunctie om elke naam te vervangen door achtereenvolgens Persoon 1, Persoon 2, en elke plaatsnaam door Stad 1, Stad 2, etc. Verwijzingen naar etnische afkomst dienen ook veranderd te worden in Etnisch 1, Etnisch 2, etc. Sommige onderzoekers zullen mogelijk codes hebben ontwikkeld om de beroepen die genoemd worden te categoriseren op een manier die minder identificerend voor hun proefpersonen is. Het is handig als de typist de file kopieert, voordat zij deze bijzonder vertrouwelijke

uitdraai maakt, zodat de onderzoeker zowel de gewijzigde als de originiele versie gemakkelijk beschikbaar heeft.

Aan het eind van de tekst, op een aparte pagina, moet de sleutel voor het bovengenoemde geprint worden voor de onderzoeker. Dat ziet er als volgt uit:

Persoon 1: Ida

Land 1: Engeland

Etnisch 1: Pools

Etnisch 2: Grieks

De onderzoeker zal laten weten of er nog verdere veranderingen in de tekst moeten worden aangebracht.

Lay-out

De typist moet vertrouwd zijn met de lay-out van het GBI. Dat houdt niet alleen in dat zij de vragen van het gehele interview eerst doorleest, maar ook dat zij een kopie van de vragen en de nummers van de vragen bij de hand heeft, zodat zij die kan raadplegen tijdens het typen. Dit zorgt ervoor dat zij het interview gemakkelijk kan volgen.

Het onderstrepen en nummeren van de hoofdvragen

Elke hoofdvraag in het interview wordt vet en onderstreept weergegeven. Veel onderzoekers zullen de typist ook aanraden de vragen te nummeren overeenkomstig nummering van de vragen in het interview. Neem er echter nota van dat de vraag weergegeven moet worden zoals de interviewer hem stelt, en niet zoals hij geformuleerd is in de samenvatting. Dus:

8. Heeft u zich ooit, eh, afgewezen gevoeld als klein kind? U heeft het indertijd mogelijk niet gezien als, echt als, een afwijzing.

Deze denkbeeldige interviewer brengt het er niet erg goed van af! Toch hoeft de typist steeds alleen de vraag uit te typen zoals die gesteld wordt.

Hoe aan te geven wie er aan het woord is

Bij elke belangrijke 'spreek-beurt' wordt een nieuwe paragraaf begonnen. Elke keer dat de interviewer spreekt, wordt dat vet weergegeven, terwijl de antwoorden van de respondent in normaal schrift worden weergegeven. Daarom is het niet nodig om de sprekers nog verder te identificeren (bijvoorbeeld door de interviewer met I aan te geven en de respondent met R) Dus:

Kunt u zich een keer herinneren?

Eh, eh ik denk het niet. Nou, w- wacht, misschien een of twee keer.

Hoe oud was u toen u zich voor het eerst zo voelde?

Ik denk ongeveer zeven.

Zeven, ja. En de keer daarna?

Toen was ik negen.

Hoe om te gaan met korte opmerkingen of klanken

Heel korte opmerkingen van de ene spreker, die overstemmen wat de andere spreker zegt of er iets aan toevoegen, worden gewoonlijk in schuin schrift gezet en tussen haakjes geplaatst. Het schuine schrift en de haakjes worden gebruikt ongeacht welke spreker een korte opmerking maakt of iets korts zegt. Daarmee proberen we te vermijden dat er afleidende paragraafwisselingen ontstaan die noch de tekst verhelderen, noch bomen sparen. Het volgende is een voorbeeld van wat we proberen te vermijden.

Dat is een moeilijke vraag

Ja

Ik kan het me niet herinneren, geef me even tijd

Goed

Eh, ja

Ja

De eerste heb ik

In plaats hiervan had dit op de volgende manier uitgetypt moeten worden:

Dat is een moeilijke vraag. (*Ja*). Ik kan het me niet herinneren, geef me even tijd (*goed*). Eh, ja. (*ja*), de eerste heb ik.

In het volgende voorbeeld neemt de typist opnieuw de juiste beslissing bij het invoegen van korte opmerkingen of van klanken in de tekst van degene die aan het woord is. Het volgende voorbeeld is dus correct uitgetypt.

De keer erop was ik ongeveer negen (*negen, ja*). Het was rond kerstmis en ik kreeg de fiets niet die ik wilde hebben. Ik was behoorlijk verdrietig, zoals u zich wel kunt voorstellen (*mmm*), want ik had er al maanden op gerekend.

Nou, ik zou graag willen weten (*ja*) wat u deed toen u zich zo voelde. Kunt u zich dat (*mm, mm*) herinneren?

Ik, ik vertelde het aan niemand, want ik had het gevoel dat zij het zich niet konden herinneren en ik was niet van plan hen eraan te herinneren (*dus u herinnerde hen er niet aan*). Ik liet het hen niet weten.

Bovenstaande voorbeelden zijn duidelijk korte toevoegingen die ondersteunen wat de eerste spreker zegt. Het zijn opmerkingen die gemaakt worden terwijl de eerste spreker nog steeds aan het woord is. Als echter echt een wisseling van spreker plaatsvindt, dan komt dat in een nieuwe paragraaf. Een antwoord op een vraag bijvoorbeeld, of deze nu kort is of lang, wordt altijd weergegeven als een aparte paragraaf. De typist zal gewoonlijk in staat zijn om te bepalen of korte opmerkingen belangrijke antwoorden zijn die het waard zijn om in een aparte paragraaf te worden opgenomen of stemverheffingen, stemdalingen en instemming. Het volgende soort wisselingen worden altijd in aparte paragrafen opgenomen.

9. Eh dreigden uw ouders u ooit op een of andere manier -- wellicht om u te straffen of misschien alleen maar als grapje?

Nee

Sommige ouders hebben ons bijvoorbeeld verteld dat hun ouders hen

dreigden in de steek te laten of hen van huis weg te sturen.

.. Eh.

U kunt de tijd nemen om te antwoorden

Ja dat deden ze.

Kantlijnen

De meeste onderzoekers zullen zeer brede kantlijnen aan beide zijden van het papier prefereren, aangezien aantekeningen over de ervaringen van de respondent aan de linkerkant van de tekst gemaakt worden en aantekeningen over de 'state of mind' van de respondent aan de rechterkant. De onderzoeker moet laten weten hoe breed de kantlijnen moeten zijn (waarschijnlijk zo'n 3 à 4 centimeter aan weerskanten van het papier).

Niet-talige klanken

De onderzoeker beslist of niet-talige klanken, zoals lachen of huilen, vermeld moeten worden. Sommigen willen mogelijk dat deze wel in de originele tekst vermeld worden, maar worden weggelaten in de uiteindelijke tekst. Als een respondent zachtjes huilt gedurende enkele seconden en de onderzoeker prefereert het om deze informatie niet te vermelden, dan moet wel de lengte van de pauze binnen de spreektijd opgenomen en vermeld worden. U kunt het aldus weergeven:

-- en toen zij, zij . . . . . [[noot van de typist: de respondent huilt zachtjes gedurende deze 7 seconden]]

Gaat u verder en neem uw tijd

Als alternatief kunt u eenvoudigweg weergeven:

-- en toen zij, zij . . . . . [[7 sec.]]

Gaat u verder en neem uw tijd

Blijken van instemming en van ontkenning nemen vaker de vorm aan van klanken dan van 'ja' en 'nee' beweringen. Zij hebben een vrijwel universele uitdrukkings-

vorm, dus de typist zal niet veel moeite hebben om het verschil te *horen*. Helaas gebruiken typisten soms dezelfde schrijfvorm voor het aangeven van instemming en voor ontkenning, omdat er geen algemeen ingeburgerde schrijfwijze bestaat om ontkenning weer te geven (ze gebruiken bijvoorbeeld *Mm mm* zowel als de respondent ja als nee bedoeld.) Dit is een fout die de onderzoeker opscheept met een aanzienlijk probleem. Bijvoorbeeld:

Bent u ooit misbruikt als klein kind?

Mm mm

Waren uw ouders ooit...

De onderzoeker die deze uitdraai leest, zal weer moeten teruggaan naar de cassetteband om het juiste antwoord te bepalen. Het lijkt alsof de interviewer 'mm-mm' hoorde in de negatieve zin, maar de interviewer kan zich vergist hebben en voor de onderzoeker is het nodig om dat te weten. Om deze verwarring te vermijden, moeten alle aanduidingen van ontkenning gevolgd worden door dubbele haakjes om aan te geven dat de typist de niet-talige geluiden hoorde als negatieve aanduiding. Het is gewoonlijk niet noodzakelijk om ook instemming aan te geven, omdat blijkgevingen van instemming (mm mm) of van aandachtig luisteren (mm of eh eh), of van bemoediging van degene die aan het woord is om verder te gaan (mmm, eh eh), veel voorkomen in deze interviews.

Kortom, om elke blijkgeving van instemming aan te moeten geven met dubbele haakjes lijkt teveel gevraagd van de typist, terwijl verzuimen een ontkenning aan te geven ontoelaatbaar is voor de onderzoeker. Teksten moeten daarom als volgt van een aantekening voorzien worden:

Bent u als klein kind ooit misbruikt?

Mm mm [[nee]]

Dreigden uw ouders u ooit op een of andere manier?

Mm mm

Wat deden ze dan?

Wel, het was best erg, ik bedoel echt erg (*mmmm*). Zij haalden, haalden de riem tevoorschijn (eh eh) en draaiden hem in de lucht rond of mepten

ermee op het dichtstbijzijnde meubelstuk.

Als de typist iets niet kan verstaan

Als u, hoe u ook probeert, echt niets kan maken van hetgeen de respondent zegt, dan moet u dat aangeven tussen de dubbele haken, wat altijd de manier is waarop u in het transcript kunt stappen. Binnen dubbele haken kunt u raden welke woorden of zinnen gezegd zouden kunnen zijn.

Als u gedurende enige tijd een van de sprekers of beiden niet kunt verstaan, vergeet dan niet aan te geven gedurende welke tijd u het gesprek niet kunt verstaan, en de persoon of personen van wie de tekst verloren is gegaan.

U kunt met dit probleem als volgt omgaan:

-- en toen, toen kreeg ze een [(huis?/ paard?)] en alles leek te veranderen. Natuurlijk [[..... de respondent lijkt te spreken, maar de typist kan dit gedurende zeven seconden niet verstaan]]. En toen zij..

[[de interviewer lijkt aan het woord te zijn, dan de respondent, maar de typist kan het niet verstaan gedurende 14 seconden]]

Versprekingen en andere vergissingen en weglatingen

Transcripten van deze interviews bevatten niet zelden versprekingen, weglatingen en andere vormen van spreekfouten. Deze veranderingen, weglatingen en versprekingen vormen de basis voor verscheidene scoringssystemen en classificaties van het interview. Een nauwkeurige weergave van de vergissingen van de spreker is essentieel: nalaten om ze nauwgezet vast te leggen kan leiden tot een verkeerde classificatie van het gehele transcript.

Sommige typisten hebben mogelijk een voorgaande scholing gehad waarbij het corrigeren van spreekfouten zeer werd aangemoedigd (zoals bijvoorbeeld bij het uittypen van de verslagen van verschillende personen op een vergadering). In dit geval kunnen zij de gewoonte hebben om wat zij op de band horen te corrigeren, door bijvoorbeeld weggelaten woorden in te voegen of door het corrigeren van fout uitgesproken woorden. De volgende zin wordt bijvoorbeeld automatisch gecorrigeerd:

‘Zij was verschrikkelijk, en had het een tijd moeilijk om uit te zoeken wat er verkeerd met haar was.’

zodat de volgende zin ontstaat:

‘Zij was verschrikkelijk, en ik had het een tijd moeilijk om uit te zoeken wat er verkeerd met haar was.’

Bij het uittypen van het Gehechtheidsbiografisch Interview moeten deze correcties niet gemaakt worden. Zinnen van dat type, die inderdaad zo worden uitgesproken, wijzen op een bepaalde interviewclassificatie.

Andere typisten werken mogelijk te snel en typen vergissingen in de gesproken tekst die de spreker niet maakte. De kosten voor de onderzoeker zijn enorm als de typist toelaat dat er ongebruikelijk en bizar taalgebruik in het transcript verschijnt als resultaat van een slechte transcriptie (zie bijvoorbeeld ‘interpunctie’ hierna).

Als het transcript teruggelaten wordt van het scherm of met behulp van de uitdraai, bevat het soms ongebruikelijk taalgebruik, vergissingen of afwijkende betekenissen die de typist zijn ontgaan terwijl zij de tekst vastlegde. Typist, interviewer en onderzoeker kunnen behoorlijk veel tijd sparen als de typist ongeveer om de halve pagina de tekst controleert van het scherm, of met behulp van een uitdraai. Ongebruikelijke zinswendingen en ongebruikelijke uitspraken kunnen dan onmiddellijk met behulp van de band gecheckt worden. Als uitspraken extreem afwijkend zijn maar een nauwkeurige weergave lijken te zijn van wat er gezegd wordt (zoals: "ik heb een hoop brieven die hij mij na zijn dood gezonden heeft"), kan de typist dubbele haken gebruiken om in de tekst te stappen: [[sic]]. Dit is de gebruikelijke manier om aan te geven dat het gedrukte correct is (*sic* is Latijn voor aldus, of: zo staat er werkelijk).

Interpunctie

Zoals hierboven werd gesuggereerd is correcte interpunctie essentieel voor het scoren van het Gehechtheidsbiografisch Interview. Zoals sprekers instinctief weten, wordt het einde van zinnen gewoonlijk aangegeven door een stemdaling en stop; vragen doòr het omhoog gaan van de stem; komma's door een pauze; en dubbele punt door een opvallend nadrukkelijk stoppen. Toch moet toegegeven worden dat het vinden van de juiste interpunctie voor gesproken taal niet altijd even makkelijk is.

Een belangrijk scoringssysteem van het interview kijkt naar doorlopende zinnen zoals de volgende:

‘En dan ging ik daarheen, maar ik weet niet hoe, want het was heel ver weg en moeilijk te vinden en toen zag ik hem staan daar, maar hij was niet erg vriendelijk en ik had het gevoel dat het me niet echt kon schelen of hij dat was of niet, het was zijn fout, niet de mijne dat de dingen waren gelopen zoals ze waren gelopen en ik was niet van plan om er iets aan te doen.’

Verondersteld dat de zin op deze wijze werd uitgesproken, dan moet hij worden uitgeschreven zoals hierboven. De typist mag de zin niet op een of andere wijze corrigeren. Door het ten onrechte interpreteren van vocale aanduidingen die een komma aangeven als een onderbreking (punt), zou de typist die de bovenstaande zin uittipt deze meer coherent kunnen maken en zou zo fouten veroorzaken in de codering. Dit zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren door in plaats van een komma een punt in te voegen tussen ‘of niet’ en ‘het’ in de bovenstaande zin, zodat hij gelezen wordt als twee zinnen.

De typist moet inzien waarom interpunctie zo essentieel is. Wij laten dat zien aan de hand van de gesproken zin:

‘Zij was werkelijk een heel aardig iemand, denk ik. Ze was, ik denk dat zij toen veertien was.’

Als er een komma wordt gezet achter ‘Ze was’, geeft de zin zoals hij hierboven is uitgeschreven een duidelijk actieve verandering van richting van de spreker weer. Dit wordt aangegeven doordat de spreker ‘was’ even aanhoudt en er een minimale pauze in de intonatie achter ‘was’ is. Deze spreker heeft mogelijk alleen maar besloten om de leeftijd van de jonge vrouw op een meer elegante wijze te vermelden dan door te zeggen ‘Ze was, ze was veertien’.

Aan de andere kant is het voorstelbaar dat ‘was’ op de band door een volledige stemdaling begeleid wordt. In dat geval, als de zin zo gesproken en uitgetipt is, moet hij als volgt gelezen worden:

‘Zij was werkelijk een heel aardig iemand, denk ik. Ze was. Ik denk dat zij toen veertien was.’

Dit zou aangeven dat de spreker na ‘was’ vergeten was wat hij wilde zeggen. Dit zou een accurate interpretatie zijn als het spreken plotseling afbreekt achter ‘was’,

of als een stemdaling aangeeft dat de zin ophoudt. In dat geval heeft de respondent mogelijk een gedachte vergeten die de kwaliteiten van de jonge vrouw beschreef. De zin heeft dan een heel andere betekenis en wijst op een andere score en classificatie.

Pauzes en onderbrekingen

Bij het Gehechtheidsbiografisch Interview dienen waarneembare pauzes van minder dan twee seconden aangegeven te worden door twee gedachtenstreepjes: --. Met 'waarneembare pauzes' wordt precies dat bedoeld -- stiltes die langer duren dan verwacht kan worden wanneer sprekers hun gedachten overwegen of het woord nemen. De typist zal deze opmerken, maar hoeft de duur niet vast te stellen. De lezer zal veronderstellen dat deze zo'n één à twee seconden bedraagt. Voor langere pauzes heeft de typist een stopwatch nodig. Dit is niet zo vervelend of tijdrovend als het lijkt. Bovendien is kennis van de duur van deze pauzes erg belangrijk voor de lezer.

Pauzes die langer duren dan twee seconden, worden aangegeven door puntjes, ieder gescheiden door drie spaties, waarbij iedere punt staat voor één seconde, gevolgd door de opgave van de typist van het totale aantal seconden. Dus een pauze van elf seconden wordt aldus aangegeven . . . . . [[11 sec]]. De punten worden gebruikt om de lezer een visuele indruk te geven van de lengte van de periode gedurende welke de spreker niets zegt.

Hoewel dit onzinnig lijkt als het gaat om het verschil tussen een pauze van 4 seconden . . . . . [[4 sec]] en 6 seconden . . . . . [[6 sec]], zal het voorkómen dat lezers een pauze van 32 seconden . . . . . [[32 sec]] terzijde schuiven of er overheen lezen.

Pauzes moeten altijd aan de juiste spreker toegeschreven worden. Wanneer de interviewer een vraag stelt en de geïnterviewde zwijgt gedurende 32 seconden, wordt deze laatste geacht aan de beurt te zijn om te spreken, niet de interviewer. Wanneer een zin echter niet afgemaakt wordt, wordt de pauze toegerekend aan diegene die de zin onafgemaakt laat. In het volgende voorbeeld heeft de respondent éénmaal gepauzeerd:

Hoe oud was u destijds?

Ik was, ik was . . . . . [[5 sec]] erg klein

In het volgende voorbeeld was de geïnterviewde erg langzaam met het antwoord en heeft twee maal gepauzeerd.

Hoe oud was je destijds?

--Ik was, ik was . . . . . [[5 sec]] erg klein.

Het correct aangeven van de pauzes hangt natuurlijk af van de juiste interpretatie van de interpunctie. Duidelijke punten (.) en vragen vereenvoudigen het weergeven van pauzes, maar soms maakt het afbreken van de stem duidelijk dat de spreker een zin nog niet heeft beëindigd, maar nog aan het denken is. Dit is lastig, maar de stilte moet dan waarschijnlijk aan deze spreker toegerekend worden.

Laten we bij wijze van voorbeeld er vanuit gaan dat er een pauze van 1½ seconde is tussen beide sprekers (het voorbeeld is zonder interpunctie):

‘Waar was u destijds?’

‘Ik weet het niet’

[[1½ sec stilte]]

‘Wilt u tijd om na te denken?’

De typist komt te weten wie pauzeerde door nauwkeurig te luisteren naar de stem die zei ‘ik weet het niet’. Wanneer er een punt volgt, zal de stilte toegeschreven worden aan de interviewer, die er dan voor gekozen heeft door een stilte de spreker meer tijd te geven. In dat geval dient het transcript als volgt te worden gelezen:

Waar was u destijds?

Ik weet het niet.

-- Wilt u tijd om na te denken?

Maar de intonatie die de respondent geeft aan ‘ik weet het niet’ kan ook aanduiden dat er géén punt is bereikt en dat ze probeert na te denken. In dat geval kan ‘weet’ geklonken hebben als ‘w--eet’ zonder daling van de stem, om aan te geven dat het spreken onderbroken is, maar dat de spreker aan het woord blijft. De correcte transcriptie is dan als volgt:

Waar was u destijds?

Ik weet niet --

Wilt u tijd om na te denken?

Onderbrekingen worden aangegeven door een schuin streepje (/); het wordt zowel bij degene die wordt onderbroken als bij degene die onderbreekt gezet. Bij de beoordeling van het GBI is het belangrijk voor de lezer om te weten of de onder-vraagde gewoonweg geen puf meer had toen zij ophield met spreken, of dat zij onderbroken is door de interviewer. De volgende spreker had geen puf meer:

Ik denk dat ik het niet begrijp, ik --

Neem wat tijd om na te denken.

Maar de geïnterviewde wordt anders begrepen wanneer ze is onderbroken:

Ik denk dat ik het niet begrijp, ik --/

/ Neem de tijd om na te denken.

Bij de transcriptie van conversaties gebruiken sommige onderzoekers dubbele schuine streepjes om aan te geven dat twee mensen gelijktijdig spreken. In dat geval worden de woorden van beide sprekers die door elkaar heen gesproken worden tussen schuine streepjes gezet. Dit lijkt niet nodig voor het AAI, waar door elkaar heen praten vrijwel altijd onopzettelijk zal gebeuren, veeleer dan dat het een aanwijzing is voor een gevecht om aan het woord te komen.

Het uiteindelijke nalezen door de interviewer

Na het uittypen van het transcript zou de interviewer de cassetteband moeten beluisteren waarbij hij/zij de tekst bekijkt en, als het nodig is, corrigeert. De interviewer hoort mogelijk het eigen spreken en dat van de respondent op bepaalde plaatsen duidelijker dan de typist en zal in staat zijn om aan te geven dat uitspraken die anders ietwat bizar zouden hebben geleken (zoals 'koud - het is koud') feitelijk referen aan de temperatuur van de kamer waarin het interview werd afgenomen. Als dit het geval is, dan zou dat in de tekst moeten worden opgenomen met dubbele haakjes:

Maar hij stierf toen ik zeven jaar was ... koud, het is koud [[noot van de interviewer: de respondent refereert aan de temperatuur van de interviewkamer, waar het koud was]]

Typisten moeten hun naam en de datum van het transcript aan het eind van het transcript vermelden. Latere correcties dienen van een datum en een handtekening te worden voorzien (bijvoorbeeld als er veranderingen aangebracht worden door de interviewer zoals hierboven).

Noot: Sommige computerprogramma's zijn in staat elke regel in de uitdraai te nummeren, wat nuttig kan zijn hoewel het niet zo mooi is. Bij sommige afspeelapparatuur kan de typist die plaatsen van de tape met de teller registreren waarvan zij wenst dat anderen die ook beluisteren (bijvoorbeeld plaatsen die moeilijk te verstaan zijn), en zij kan dan de tellerstand in de tekst aangeven.